

JÓZEF BATORY (1914–1951)

„Argus”, „August”, „Kwiatkowski”, „Orkan”, „Wojtek”, nazwiska konspiracyjne: Józef Borzęcki, Jan Dul; oficer ZWZ-AK, działacz WiN, ppor. rez. (sierpień 1939), kpt. rez. (1944)

Ur. 20 II 1914 w Weryni k. Kolbuszowej w rodzinie chłopskiej Jana (1876–1941, prezesa ZP PSL „Piast” w Kolbuszowej, działacza SL) i Petroneli z d. Wilk (1888–1937). Po ukończeniu czteroklasowej szkoły powszechnej w Weryni 1928–1935 uczęszczał do Prywatnego Koedukacyjnego Gimnazjum Towarzystwa Szkoły Gimnazjalnej w Kolbuszowej, gdzie w czerwcu 1935 złożył egzamin dojrzałości. 1931–1933 przeszedł przysposobienie wojskowe II stopnia w Grupie Obozów Letnich nr 2 w Zelemiankach podległych DOK nr X w Przemyślu. Służbę wojskową oraz Kurs Podchorążych Rezerwy odbył od 20 IX 1935 do 31 VII 1936 w 22. DP Górskiej w Przemyślu. W październiku 1937 podjął studia na Wydziale Prawa UJ. 24 VII 1939 powołany został na ośmiotygodniowe ćwiczenia rezerwy w 2. psp w Sanoku.

Kampanię wrzesniową odbył w szeregach 2. psp, dowodząc plutonem karabinów maszynowych. Po powrocie z wojny do Weryni włączył się w konspiracyjną działalność ZWZ, obejmując w Komendzie Obwodu Kolbuszowa „Kefir” funkcję oficera łączności. W 1942 został adiutantem komendanta obwodu kpt. Józefa →Rządckiego „Boryny”. Współorganizował w gminach pow. Kolbuszowa placówki ZWZ-AK. Prowadził regularnie nasłuch radiowy, a także był odpowiedzialny za archiwum Komendy Obwodu ZWZ-AK „Kefir”, które przechowywał w Weryni. Był współorganizatorem przyjęcia przez Obwód ZWZ-AK „Kefir” w okolicach Poręb Kupieńskich w nocy z 8 na 9 VII 1944 alianckiego zrzutu broni i amunicji. Uczestniczył czynnie w akcji „Burza”.

W listopadzie 1944 przeniesiony do Obwodu AK Rzeszów, gdzie objął funkcję adiutanta komendanta obwodu Mieczysława →Kawalca „Żbika”. Stanowisko to piastował także w okresie, gdy komendantem Obwodu AK Rzeszów był Józef →Rządcki, tj. od lutego do kwietnia 1945. Z inspiracji Łukasza →Cieplińskiego i Mieczysława →Kawalca od kwietnia 1945 dzia-

łał w strukturach organizacji „Nie”, a następnie DSZ. Zdekonspirowany na Rzeszowszczyźnie, we wrześniu 1945 wyjechał do Krakowa celem kontynuowania studiów prawniczych na UJ. Z inspiracji Ludwika Kubika wstąpił do WiN. Od września do października 1945 pełnił funkcję szefa łączności Okręgu Krakowskiego WiN. W październiku 1945 został włączony w strukturę Zarządu Obszaru Południowego WiN. Początkowo był zastępcą kierownika łączności zewnętrznej, a następnie z chwilą objęcia prezesury tego obszaru przez Łukasza →Cieplińskiego, kierownikiem łączności zewnętrznej (od stycznia 1946). Jednocześnie został szefem kancelarii i archiwum Obszaru Południowego WiN. Od maja 1946 uczestniczył w pracach nad poprawioną wersją *Memoriału WiN do Rady Bezpieczeństwa ONZ*, który miał być przekazany prezydentowi USA i Międzynarodowemu Trybunałowi Sprawiedliwości w Hadze (pierwotna wersja opracowana przez Wacława →Lipińskiego sygnowana miała być przez KPOPP). W tym czasie współpracował ze Stefanem Rostworowskim „Ignacym”, referentem politycznym Obszaru Południowego WiN, który zorganizował łączność zagraniczną za pośrednictwem placówek dyplomatycznych USA, Wielkiej Brytanii i Belgii w Warszawie i Krakowie. Po wyjeździe Stefana Rostworowskiego i Józefa Maciołka na Zachód we wrześniu 1946 celem utworzenia Delegatury Zagranicznej WiN, utrzymywał ściśle kontakty z Zofią Michałowską, która do kwietnia 1947 pracowała w konsulacie amerykańskim w Krakowie, a następnie w Wydziale Konsularnym ambasady amerykańskiej w Warszawie, i Janiną Czarnecką, pracownicą poselstwa szwedzkiego, mającą kontakty z konsulem belgijskim Edwardem Giacominiem. Za ich pośrednictwem dostarczane były do Delegatury Zagranicznej WiN krypt. „Dardanele” sprawozdania, raporty, informacje i pieniądze na działalność WiN w kraju oraz materiały informacyjne dla władz amerykańskich. B. organizował spotkania prezesa Łukasza →Cieplińskiego m.in. z ppłk. Edwardem Yorkiem i ppłk. Frankiem Jessikiem z ambasady USA w Warszawie, a także z prymasem Polski kardynałem Augustem Hlondem (październik 1946). Po aresztowaniu III ZG WiN i objęciu przez Łukasza →Cieplińskiego funkcji prezesa IV ZG WiN w styczniu 1947 B. wszedł w skład ZG, odpowiadając nadal za łączność zewnętrzną. Podtrzymując dotychczasową współpracę z placówkami dyplomatycznymi, zorganizował w Warszawie i na Wybrzeżu (Gdańsk, Sopot) sprawnie działający system punktów kontaktowych dla odbioru i przerzutu korespondencji, przesyłek i kurierów z Delegatury WiN na

Józef Batory

Zachodzie. W WiN posługiwał się dowodem tożsamości i legitymacją członkowską PPS na nazwiska Józef Borzęcki i Jan Dul.

Aresztowany przez UB 2 XII 1947 na punkcie kontaktowym w Warszawie przy ul. Książęcej. Po prawie trzyletnim okrutnym śledztwie w procesie IV ZG WiN (5–11 X 1950) skazany został przez WSR w Warszawie na łączną karę śmierci z art. 86 § 1 i 2 kkWP, art. 6 i 7 dekretu z 13 VI 1946 oraz z art. 191 kk. Wyrok ogłosił 14 X 1950 przewodniczący składu sędziowskiego płk Aleksander Warecki, przy udziale: mjr. Zbigniewa Furtaka i mjr. Władysława Trylińskiego. Oskarżał prokurator wojskowy ppłk Jerzy Tramer. Obrońcą B. był mec. Marian Rosenblitt. NSW 16 XII 1950 nie uwzględnił skargi rewizyjnej, a Bolesław Bierut decyzją z 20 II 1951 nie skorzystał z prawa łaski. Wyrok śmierci wykonano 1 III 1951 w więzieniu na Mokotowie w Warszawie strzałem w tył głowy. Miejsce pochówku nie jest znane.

Sąd WOW postanowieniem z 17 IX 1992 unieważnił wyrok z 14 X 1950, jako wydany za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego. 17 IX 1994 staraniem kolbuszowskiego Oddziału ŚZZAK odbyły się w Kolbuszowej religijno-patriotyczne uroczystości z udziałem bp. Edwarda Białogłowskiego, sufragana rzeszowskiego, oraz kompanii honorowej 21. Brygady Strzelców Podhalańskich z Rzeszowa, podczas których na miejscowym cmentarzu dokonano symbolicznego pochówku B. oraz jego brata Augusta „Jantara”, poległego podczas akcji „Burza” w okolicach Majdanu Królewskiego.

Był kawalerem. Miał 6 braci: Stanisława (27 VI 1908 – 18 VII 1908), Augusta (15 II 1918 – 28 VII 1944), Stefana (6 II 1921 – 19 IX 1987), Wincen-tego (8 III 1926 – 3 XI 1926), Jana (25 V 1927 – 1 VI 1927), Franciszka (ur. 23 V 1929) i 6 siostr: Antoninę (6 IX 1910 – 29 I 1911), Zofię (2 III 1912 – 10 V 1977), Janinę (ur. 28 IV 1915), Józefę (ur. 1 V 1922), Marię (7 VIII 1924 – 17 VII 1936), Stanisławę (29 I 1931 – 21 X 1977). Jego rodzeństwo w okresie okupacji zaangażowane było w działalność AK, a po wojnie w WiN: August poległ w akcji „Burza”, Stefan po wojnie został zesłany w głąb ZSRR, a po powrocie był trzykrotnie aresztowany przez UB, Franciszek w 1945 był aresztowany w Kolbuszowej, a w 1953 skierowany do przymusowej pracy w kopalni węgla na Śląsku, Zofia, która przechowywała archiwum Obwodu AK „Kefir”, była wielokrotnie represjonowana, Janina

26 V 1945 aresztowana przez kolbuszowski UB, Józefa przed represjami UB wyjechała do Jeleniej Góry (jej mąż Julian Rudolf był oficerem AK), Stanisława w 1945 została aresztowana przez UB w Kolbuszowej.

AWL: WSR w Warszawie, Sr 1099/50, Akta sprawy przeciwko Łukaszowi Ciepłińskiemu i in., t. 1–32.

Dokumenty dotyczące procesu IV ZG WiN [w:] *WiN*, t. 6, cz. 1, s. 499–633.

F. Batory, *Zbrodnia kainowa*, „Niwa” 1991, nr 10, s. 1, 4, 10; T. Biedroń, *Schemat... Obszar Południowy*, s. 64; G. Brzęk, *Wierny*, s. 99–100; „*Dardanele*”, s. 32, 37, 65, 75; H. Dudzińska, *Czas „Burzy” w kolbuszowskim Obwodzie Armii Krajowej*, Kolbuszowa 1994, s. 1–13; *eadem*, *Przywódcy AK w powiecie kolbuszowskim*, „Przegląd Kolbuszowski” 1992, nr 12, s. 9; Z. Lazarowicz, *WiN*, s. 49; Z. Nawrocki, *Zamiast*, s. 152; U. Perkowska, *Studenci*, s. 182, 184; Z.K. Wójcik, *Rzeszów*, s. 175–176; A. Zagórski, *Batory Józef* [w:] *MSBUDN*, t. 1, s. 20–22; *idem*, *Batory Józef*, „*ZHWiN*” 1996, nr 8, s. 181–182; *idem*, *Batory Józef* [w:] *WiN*, t. 6, cz. 2, s. 24–26; *idem*, *Józef Batory*, „*Studia Rzeszowskie*” 1995, t. 2, s. 226–228; *idem*, *Schemat organizacyjny*, cz. 1, s. 10.

Zbiory Franciszka Batorego; Zbiory Andrzeja Zagórskiego (relacje, wspomnienia, dokumenty).

Jan Draus